

HAHXY MADO

VARGA GÉZA

**Székely
rovásjelek
hun tárgyakon**



ÍRÁSTÖRTÉNETI KUTATÓ INTÉZET

ÍRÁSTÖRTÉNETI TANULMÁNYOK

Az Írástörténeti Kutató Intézet sorozata

Megjelent:

I.

Varga Géza - Simon Péter - Szekeres István

BRONZKORI MAGYAR ÍRÁSBELISÉG

1993., 213 oldal, 83 kép, 500 Ft

II.

Varga Géza

SZÉKELY ROVÁSJELEK HUN TÁRGYAKON

1996., 16 oldal, 11 kép, 100 Ft

Előkészületben:

Varga Géza

A SZÉKELY ROVÁSÍRÁS EREDETE ÉS A MITOLÓGIA

1996., 25 oldal, 18 ábra, 100 Ft

Varga Géza

A MAGYARSÁG JELKÉPEI

1996., 250 oldal, 197 ábra, 500 Ft

Kiadja az Írástörténeti Kutató Intézet (a Nap Fiai alapítvány támogatásával) és a szerző a honviszafoglalás millecentenáriumának tiszteletére.

A címlapon egy hun íjász képe (sziklarajz Podkamenből H. Appelgren-Kivalo: Alt-Altäische Kunstdenkmäler - J. Aspelins Reisen in Sibirien und der Mongolei 1887-1889., Finnische Altertums-gesellschaft, Helsingfors, 1931. nyomán).

A hátsó borítón egy XII. századi magyar ezüstdénár a Nimród tamgával (a szerző rajza a Magyar Nemzeti Múzeumban őrzött éremről).

Grafika és sorozatterv: Varga Géza..

Címlapterv: Varga Illés.

Nyomdai előkészítés: Keszthelyi András és

✉ **LEVÉLSZERVIZ** Kis Sándor.

© Varga Géza, 1996.

ISSN 1217-6974

ISBN: 963 04 6279 6

A sorozat eddig megjelent kötetei a sorozatlapon feltüntetett összegekért (a bolti ár-nál kedvezményesebben) **megvásárolhatók**, tervezett kötetei előjegyezhetők személyesen a kiadónál (1121 Budapest, Irhás árok 56.) vagy a Nap Fiai alapítvány által szervezett írástörténeti előadás-sorozat előadásain a nyári szünet kivételével minden hónap első szombatján 16 órakor (XII. Bőszörményi út 23.), postán pedig ez össze-geknek és a postaköltségnek a kiadó címére történő elküldésével (telefon: 267-4498). Kaphatók Gondos Béla és Püski Sándor könyvesboltjaiban, a Fehérlófia könyves-boltban valamint a Honterus antikváriumban is.

HC 119972



1996

SZÉKELY ROVÁSJELEK HUN TÁRGYAKON

Több szerző¹ foglalkozott már a hunok íráshasználatával, felsorolva a hun írásbeliségre vonatkozó adatokat, de a kérdéskör alapos feldolgozása és a véglegesnek mondható kép kialakulása még várat magára. A fennmaradt adatok alapján a hunok az írás birtokában voltak, jellegéről azonban kevés adattal rendelkezünk.

E tanulmányban bemutatunk néhány hun és a hunokhoz kapcsolódó emléket, amelyen írásjelek, mégpedig jobbára a székely írás jelei találhatók, valamint ismertetünk néhány további, a hun írásbeliség kérdéséhez tartozó adatot és megfontolást. Hunok alatt értve a hun népek valamennyi fajtáját (az ázsiai hunoktól az európai hunokig), sőt az avarokat is, mert az avarok (varchoniták, avarhunok, várkonyok) egyik törzse is hun volt.² Írás alatt értve a valódi írásokat, a preírás sőt a szimbólumokat is - mert ezek egymástól való éles elkülönítése nem feltétlenül szükséges³ s az adathiány miatt nem is mindig lehetséges.

HUN ÍRÁSHASZNÁLATRA UTALÓ ADATOK

A kínai írás eredetéről fennmaradt hagyomány az írásbeliség kezdeteit a legendás időkbe teszi s idegen származású, északról érkezett uralkodókhoz köti. Az ősi, rég-múlt aranykorban felbukkant egy - a hátán különleges szimbólumokkal telerajzolt - sárkánylő (táltos) a Sárga folyóból és megnyilatkozott Fu-hi-nek az őskor legendás császárának Kr. e. 2800 táján. Ily módon került birtokába minden mitikus jelnek és rajzolta fel e jeleket a nagyúr.⁴

A hagyomány szerint a Kr. e. 24. és 17. század között uralkodó Hszia dinasztia mind a megelőző korok - az emberiséget a művészetekre és a mesterségekre taní-

¹ Fischer Károly Antal: A hun-magyar írás és annak fennmaradt emlékei, Budapest, Hesler J. Könyvnyomdája, 1889.; Debreczenyi Miklós: Az ősmagyar írás néhány hazai és oroszországi emléke, Budapest, 1914.; Szász Béla: A hunok története, Attila nagykirály, reprint: Szabad Tér Kiadó, Budapest, 1994., 520. oldal; Bakay Kornél: Kik vagyunk? Honnan jöttünk? Tradorg-e & Tikett, Szombathely, 1994., a 21. oldalon a Szkita betűs hun írás a székely-magyar rovásírás? c. fejezet; Kiszely István: A magyarság őstörténete, egyetemi tankönyv, Gödöllői Agrártudományi Egyetem Környezet- és Tájgazdálkodási Szak és ELTE Történelem Segédtudományai tanszék, Gödöllő, 1995. (az 50. oldalon, A hunok rovásjegyes emlékei c. fejezetben a szerző Kr. e. 2000-ből származó, Hszincsiangban előkerült rovásírásos emléket, valamint további hasonló korú rovásírásos fatáblákat említ hivatkozás nélkül).

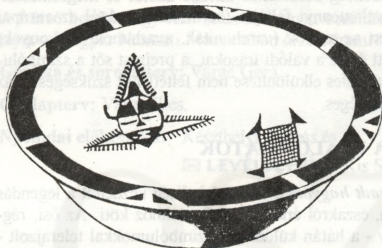
² Azaz a magyar krónikák szóhasználatát fogadjuk el, amelyek nem említik az avar nevet, bár tetteikről (mint a hunok, vagy a magyarok cselekedeteiről) beszámolnak.

³ A vallásos jellegű jelképekből kialakult székely rovásjelek mindvégig megőriztek valamit a szimbólumszerű használatból.

⁴ Bernhard Karlgrén: Schrift und Sprache der Chinesen.

tó - bölcs uralkodóival, mind pedig a hunokkal⁵ rokonságban volt, így már a hunok ősei is rendelkezhetek valamiféle írással. E legendák homályából kibontakozó adatokat ma már egyre inkább alátámasztják régészeti leletek is, ezért a Hszia dinasztia és íráshasználata létezésében ma már aligha kételkedhetünk.⁶

A Hszia-dinasztia (másként az Erlitou-kultúra) jellemzői a kohászat, a háziastott ló és az északi pásztornépekhez fűződő kétségtelen kapcsolat. A kőkori és kora rézkori Kína számos bronzeszközének prototípusa Közép-Ázsiában (például Baktria térségében) található meg - amelyeket az andronovóiak és a Hszia-dinasztia alá tartozók közvetítettek a Távols-Kelet felé.⁷



1. ábra. Kína területéről előkerült neolitikus tál, peremén a székely "g" (ég) és "sz" (szár/szál) rovásjelek megfelelőiből összeállított világmodellel⁸

Egy Kínában előkerült neolitikus tál (1. ábra) díszítése a székely "sz" és "g" jelek előképéből áll. Ezek - a világmodell képező tál peremén - a világ alkotórészeire utalnak, tehát vallásos jellegű szimbólumok, preírás nyomai, esetleg egy hieroglif írás jelei. Az alkalmazás jellegéből következően nem egyedi hangokat, hanem fogalmakat/szavakat jelöltek.

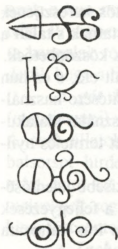
⁵ A Hszia-dinasztia tizenhetedik tagját, Kié-t Kr. e. 1766-ban zsarnoksága miatt elűzték. A császár fia, Sun-üi a Hszia-nemzetség 500 tagjával kivándorolt Kína északi hegyvidékére és ott ősevé vált a hiung-nu népnek.

⁶ A Hszia-dinasztia korából való, vésett rendszerű kínai írásanyagot közöltük a Bronzkori magyar írásbeliség c. kötetünk 155. oldalán. A legkorábbi anjangi írásjelek között is meglepően sok székely párhuzamra bukkanunk (1. uo. a 109. oldalon!).

⁷ Louisa G. Fitzgerald Huber: Erlitou: The Question of Contacts with Distant Cultures, The International Academic Conference of archaeological cultures of the northern Chinese ancient nations, Beijing, 1992., 8., 11-18. jegyzet.

⁸ A tálat közli Mary Tregear: Chinese art című könyvének (Oxford University Press, New York, 1980) Neolithic Crafts (C. 5th millennium-18th century BC) c. fejezetében. A 15. oldalon lévő fénykép aláírása szerint a Pan P'o-ban, Shenszi tartományban előkerült tál világmodelllel ábrázol és a Kr. e. V. vagy IV. évezredből való.

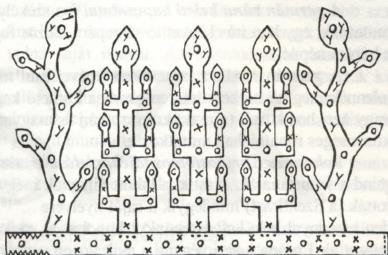
A Szovjet Tudományos Akadémia Világtörténete (Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1962.) szerint a mai Turkmenisztán és Tadszikisztán déli övezeteiben a Kr. e. V. évezredben alakultak ki a legősibb neolitikus földművelő központok, amelyek (kelteminárinak nevezett) megfelelői az Aralvidéken csak a IV. évezredben bontakoztak ki. E törzsek már az agyagedény készítését is megtanulták, s az edényformálás és díszítés technikájában felfedezhetők a déli agyagművesség hatásának jelei. Az Uralban és Szibériában a IV. évezredben jelent meg a fazekasság. Kína legrégebbi festett keramikája hasonlít India, a Közel-Kelet és Európa eolitikori településeinek díszített edényeihez. (I. kötet 79., 11., 112. és 225. oldal.)



2. ábra. Mongóliai sziklarajzok

A mongóliai sziklarajzok között felbukkannak olyan szimbolikus ábrázolások, amelyek íráshasználatra engednek következtetni.⁹ A 2. ábrán bemutatott összetett jelek egyik eleme mindegyik esetben egy vizet, szent folyót jelölő kacsaringó, amelyekhez hasonló a svasztikákban, lurisztáni, szkíta, avar és magyar¹⁰ ábrázolásokon is megtalálható. Az összetett szimbólumok másik eleme változó: "eget tartó fa" - a székely "g" (ég) rovásjel megfelelője; vagy kettős kereszt - a székely "gy" (Egy) megfelelője; vagy isten-szimbólum - a székely "us" megfelelője; végül egy kereszt a hettita "Nap" hieroglifa¹¹ társaságában. Amennyiben a kacsaringó hangalakja a *tenger* szó töve, vagy ahhoz közelálló (vö: isten, tündér), akkor az "us" jelet is tartalmazó összetételek talán *isten, ősten, uszten* olvasatúak.

A koreai Szilla-dinasztia egyik koronája is székely rovásjelek előképeit őrizte meg (3. ábra). E királyi fejék az V - VI. századból származik s kettős és hármaskereszt alakú világfákkal meg a székely "t" (tengely) és "b" (Bél) rovásbetűknek pontosan megfelelő lineáris jelekkel díszítették.¹² A barbár pompájú aranyékszerre (az ábrán nem látható) apró aranylemezek és a Szent Korona csüngőire emlékeztető láncocskák is fel voltak függesztve. Az aranylemezekkel való telezsúfolás az észak-afganisztáni Shibarganban előkerült jüecsi vagy kusán diadém (Kr. e. I. sz. - Kr. u. I. sz.) is meg-



3. ábra. A koreai Szilla-dinasztia egyik koronája székely rovásjelek megfelelőivel

⁹ Dugarin Dorzs - Eleonora Afanaszjevna Novgorodova: Petroglifü Mongolii, Ulan-Bator, 1975., Izdat, Insztitut Isztorii Akademii Nauk Mongolszkoj Narodnoj Reszpubliki, 128. oldal.

¹⁰ Például a koronázási paláston és az uralkodói jogar oroszánjának testén, de ezzel függ össze a magyar címer árpádsávos felének értelme is. Ezt bővebben a megjelenés előtt álló A magyarság jelképei c. kötetben fejtiük ki.

¹¹ E koncentrikus körökből álló napszimbólum magyar néprajzi tárgyakon, például a hottói tükrösön és a zalakoppányi mángorlón is felbukkan (Bronzkori magyar írásbeliség, 114. és 120. oldal).

¹² A "t" (tengely) jel alkalmazása kétségtől tudatos, mert a világfa egyúttal a világ forgástengelye, s ennek megfelelően a "t" jelek csak a világfákon találhatók meg. A világ központjából négy irányba tartó szent folyókat ábrázoló "b" (Bél/belső) jel a fiúistenre s a szent vízre is utal, ezért az abroncon is megjelenik.

figyelhető. A Szilla-korona világfái a kubánvidéki hun diadém kettős keresztjének legközelebbi rokonai. A Szilla korona kapcsolatai a sztyeppe felé mutatnak s talán a keleti Hun Birodalom szétesése után Koreába került hun töredékeknek köszönhetőek.

Az Ivolga-i pecsénnyomó egy hun fémműves központból került elő, s ez hun írásbeliségre utaló nyomként értékelhető, mert a pecsétet irat hitelesítésére használták.¹³ A fémműves központ alkalmas helyszín egy korai valódi íráshasználat kialakulásához, mert a sámánkovácsok (a korabeli értelmiség) által irányított termelés nyilvántartása az íráshasználatot megkövetelte.

A szienpi írás léte szintén a hun íráshasználatra utal, mert e kisebb jelentőségű nép, amelyik 93 körül birtokába vette a hunok korábbi területeit, a feljegyzések szerint mintegy tucatnyi könyvvel rendelkezett. E szienpi írás a hun írás változata lehetett.

Az európai uturgur és kuturgur hunok írásáról Prokopiusz ad hírt a türkök feltűnésével egyidejűleg.¹⁴

*A germán rúna keleti kapcsolatai*¹⁵ a székely rovásjelek meg a kínai írás felé mutatnak, egy hun írás közvetítő szerepére, közös fogalomjelek használatára utalnak e három népnél.

A germán rúnák a hun idöket közvetlenül megelőzően, vagy a hun idökben jelennek meg. A székely írásrendszerhez köthető kapcsolat a hunok által megszállt, vagy azokhoz közeli (a mai ukrán, román és magyar) területeken elterjedt déli, vagy közönséges rúnairásban mutatkozik.

Johannes Chrysostomos tájékoztatása szerint (kb. 347-407) "mind a szkíták, mind a sauramaták ... mind a lakott világnak még a végein lakó (népek) is lefordították (a Szentírást) mindegyik a saját nyelvére ..." ¹⁶ E tágan megszabott körbe minden bizonnyal bele kell értenünk a hunokat is, akik ekkor már jelentékeny szerepet játszottak Európa keleti végein, s akik között a nesztoriánus kereszténység kétségtelenül tért hódított.

Priszkosz rétor tudósítása is említi a hunok íráshasználatát. Priszkosz 449-ben II. Theodosius császár követét kísérte el Attila hun uralkodóhoz. Priszkosz művének fennmaradt töredéke szerint Attila a következőket mondta a követségnek: "még számos hun szökevénynek kell a rómaiak területén tartózkodni, akiknek neveik a papíron foglaltattak, melyeket az írók által fölolvastattott." Priszkosz ugyan nem mondja meg, hogy a hun szökevények neve milyen írással van feljegyezve, mégis feltételezhető, hogy nem görög, latin, vagy hieroglifikus hun írásról van szó, mert

¹³ Eltűnt népek, Hsziungnu, Univerzum, 1988., 1. szám, 24. oldal, Budapest. Sz. Sz. Minyajechnik a Prirodában megjelent írása nyomán.

¹⁴ Szász Béla: i. m., 520. oldal.

¹⁵ A pontosan azonos formájú székely "v" (vas) és germán "e" (eisen "vas"), a hasonló székely "zs" (zsendül) és germán "r/z" (reifen "zsendül") jel s mindezek kínai megfelelői. Lásd erről a Bronzkori magyar írásbeliség c. kötetünk 79., 81. és 178. oldalát!

¹⁶ Harmatta János: Eltűnt nyelvek és írárok nyomában, előzetes közlemény, Antik Tanulmányok, XXXIV. kötet, 2. szám, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1989-1990., 1. oldal.

azok a hun nevek visszaadására nem lettek volna igazán alkalmasak. Amennyiben tehát Priszkosz egy hun írásról számolt be, akkor tájékoztatásából a hunok fonetikus (a hangalak rögzítésére képes) betűírására következtethetünk. A híradásból az is kiderül, hogy a hunok ekkor papírt használtak íráshordozó gyanánt.

A *gót Jordanes püspök följegyzése* szerint Attila 451-ben, a cataaunumi (mauriacumi) csata előtti estén a jósokhoz fordult a jövő megvizsgálása végett. A jósok állatok beleit, majd "hántott csontok bizonyos ereit" vizsgálva a hunoknak balsorsot hirdettek. Fischer Károly Antal ehhez hozzászól: "Gondolhatunk-e itt mást, mint azt, hogy a javasok a hántott csontok erecskéiben betűket képzeltek látni, melyeknek segítségével szinte leolvasták a jövőt?" E kérdése a feliratokkal ellátott kínai jöscsontokat idézi az emlékeztünkbe.

A *Zacharias rétor-féle egyháztörténet* is a kaukázusi hunok íráshasználatáról tájékoztat bennünket. E keleti forrás szerint 523 táján Arran püspöke, Qardusat és papjai eredményesen terjesztették a kereszténységet a hunok (valószínűleg a szabírok) között és egyes iratokat a hunok nyelvére is lefordítottak. E nagyobb szabású munka akkor is igényelte volna hun írásrendszer kidolgozását, ha azt megelőzően a hunok nem rendelkeztek volna saját írással. Az írásrendszerek kialakítását azonban rendszerint nem a bibliafordítások, hanem a könyvelés igényei szokták kikényszeríteni.¹⁷ Qardusat hun nyelvű Bibliáját olyan polcra teheték a hunok, ahol már évek óta hevert egy sor, hun írással feljegyzett gazdasági, sőt történeti, vallási és különféle egyéb szaktudományos jellegű munka is.

A *szeged-nagyszéksői hun kincslelet felirata* is hun íráshasználatról tanúskodik. Jeleit egyesek pehlevi, mások görög betűknek tartják, de a megfejtése még várat magára.¹⁸

A *kínai források egyik adata* szerint a türkök írása a hu-k írására hasonlít.¹⁹ Mivel a türk rovásírást meglehetősen jól ismerjük, e kínai forrás alapján kétségtelennek tűnik, hogy a hunok is hasonló jellegű rovásírással rendelkeztek. Jelenlegi tudásunk szerint a türk íráshoz legközelebb a székely rovásírás áll, ezért e kínai adat fi-

¹⁷ Nem mond ellent ennek a szlávok példája sem, bár a szláv írást Cirill és Metód éppen az egyházi szertartások kedvéért fejlesztette ki. A szlávok ugyanis korábban nem rendelkezvén számottevő idegi fennállól, jelentős állammal, az állami adminisztráció vezetése sem nehezedett rájuk s ezért eredeti írásrendszerük sem alakulhatott ki.

¹⁸ A feliratot közöltük a Bronzkori magyar írásbeliség c. kötetünk 169. oldalán.

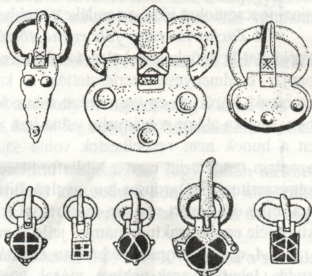
¹⁹ A hu kezdetben az északi barbár népeket (nyilván elsősorban a hunokat) jelölte, majd egyszerűen nyugati barbárt jelentett (a jelentésváltozást a hunoknak az északi területekről nyugatra való költözése okozta). A feljegyzések idejében, a VI. század második felében a hu megjelölés "nem török belsőázsiai", például szogd vagy hun etnikumot takar. A kínai forrásban emlegetett hu írást azonban nem azonosíthatjuk a szogd írással, mert az általában ecsettel bőrre írt szogd írásnak sem a rendszere, sem a külalakja nem hasonlít a türk írásra (vö. Bronzkori magyar írásbeliség, 172. oldal, 10. ábra!). Egy korábbi passzus szerint ugyan a türköknek nem volt írása, csak fára véstek jeleket "szerződés" végett, ez azonban csupán azt jelenti, hogy a kínaiakéhoz hasonló írása nem volt a türköknek. A híradás egyúttal a türk (és hun) írástechnológiáról is árulkodik. Vö. Ecsedy Ildikó: Nomádok és kereskedők Kína határán, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1979.!

gyelmünket a székely rovásírásra tereli, megerősítve egyéb adatainkat, amelyek szerint a székely rovásírás a hunoktól maradhatott reánk.



4. ábra. A kazakisztáni csontlemez

Hun csatokon székely rovásjelek láthatók (5. ábra), mégpedig a székely "b" (Bél,²¹ belső), "ty" (atya), "f" (Föld), "s" (sarok), "g" (ég) fogalomjelek és az "us-g" (ős-ég) ligatúra²². A jelek által jelölt fogalmak mindegyike vallásos-mitológiai jelentőségű s a világmodellekhez kapcsolódik.²³ A fogalomjelek - s különösen az utóbbi "ős-ég" összetétel - fejlett, hieroglif jellegű, valódi íráshasználatra utalnak. A későbbi székely rovásbetűk az akrofónia²⁴ során e fogalomjelekből keletkeztek, e hun hieroglifák tehát magyar szavakat jelöltek.²⁵



5. ábra. Hun csatok székely rovásjelek megfelelőivel²⁶

²⁰ Bóna István: A hunok és nagykirályaik, Corvina, Budapest, 1993., 100. oldal.

²¹ Baál a fűisten neve az ugariti mitológiában, amely genetikusan összefügg a *Balaton* "Bél (is)ten/bel(ső) tó", a latin *Pelso* "Bél isten", *Pilis* "Bél is(ten), fű is(ten)" s *fű* szavunk egykori *pi* alakjával.

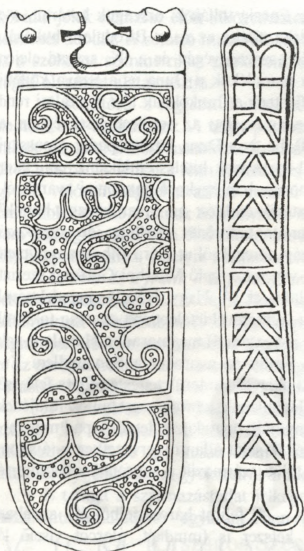
²² A ligatúra (betűösszevonás) a székely rovásírás jellemzője.

²³ A világmodellekről A magyarság jelképei c. megjelenés előtt lévő kötetben bővebben is szó lesz. E mitológiai nézőpont egy szerves, belső fejlődésen átment, eredeti antik írásrendszer jellemzője.

²⁴ Az akrofónia az az írástörténeti folyamat, amikor egy fogalomjeltől (szójelből) egyetlen hangot jelölő betű keletkezik olyanképpen, hogy a változtatlan formájú jelet már nem fogalomjelként, hanem az eredeti szó első hangjának, vagy első mássalhangzójának jelölésére alkalmazzák. A sztyepp kulturális hagyományörző jellegének köszönhetően történelmi léptékkal mérve is hosszabb ideig tarthatott az az "átmeneti" állapot, amikor a jelnek mind a fogalom-, mind pedig a hangértéke közismert volt. Példa erre a napjainkig követhető párhuzamos alkalmazásra a kettős kereszt (hun nagyszíjvégen, a magyar címerben és a székely "gy" rovásjel formájában), valamint az élükre állított hegyek sora (hun nagyszíjvégen, az esztergomi oroszlanos freskón, korondi fázekasmotívumok között és a székely írás "m" rovásjelenként).

²⁵ E körülményből egyedül nem következik a hunok magyar nyelvűsége, mert nem ismerjük az akrofónia lezajlásának idejét, helyét és egyéb körülményeit. Azaz elvileg elképzelhető (de kevéssé valószínű), hogy a nem magyarul beszélő hunok egy magyar nyelvű népességtől vették át jeleiket a hozzájuk tartozó fogalom- és hangértékekkel egyetemben.

²⁶ Bóna István: A hunok és nagykirályaik, Corvina, 1993, 91. oldal nyomán.



6. ábra. A csornai és a szeged-nagyszéksősi hun szíjvégek székely rovásjelek megfelelőivel

Hun szíjvégeken is feltűnnek a székely rovásjelek megfelelői (6. ábra). A csornai szíjvég négy hullámvonala a szent folyók ábrázolása, az árpádsávok előképe. Közülük kettő észak-déli, kettő pedig kelet-nyugati, ahogyan az a világmodellek közepén szokásos, vagy ahogyan az árpádsávokkal azonosított négy Kárpát-medencei folyó a természetben folyik. Észak-déli a Duna és a Tisza, míg a Dráva és a Száva medre kelet-nyugat irányú. Az egyik folyóábrázolás mellett élükre állított halmok láthatók, a "magasba vezető út" kínai fogalomjelenek s a székely rovásírás "m" (magas) betűjének rokonai, amelyeknek változatai napjainkig megtalálhatók népi fazekas-motívumaink között. Az alkalmazás magyarázó jellegű, mintha a hegyek rajzával a folyók vallásos jelentőségét kívánták volna hangsúlyozni - ezért a "magasba vezető út" jelét írásjelnek, hieroglifának tekinthetjük. Annál is inkább, mert az egyik oldalon a kínai (három halomból álló), a másik oldalon pedig a magyar (két halomból álló) változat jelenik meg.²⁷

A szeged-nagyszéksősi hun szíjvégen a halmokra állított kettős kereszt látható. A halmok a székely "s" (sarok), a kettős kereszt pedig a székely "gy" (Egy) jellel rokoníthatók, itt azonban nem írásjelként, hanem szimbólumként alkalmazták őket.

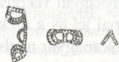
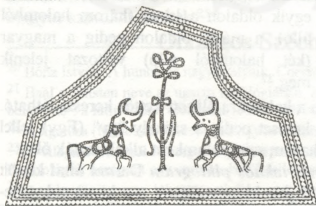
A világmodellként értelmezett ókínai teknős piktogram Danzel által közölt rajzából a székely rovásírásnak mintegy 15 jele kivonatható, s e kivonatok elhelyezkedéséből a székely jelek fogalomértékei jó hatékonysággal rekonstruálhatók,²⁸ például: "k" (koponya), "o" (oldal), "f" (Föld) stb. A kínai jel és a székely jelek közötti kapcsolat magyar nyelvű közvetítő nép létét, a hunok magyar nyelvűségét feltételezi.

A sopronkőhidai IX. századi sőtartó hieroglif felirata az Árpád előtti avar-hun népesség hagyatéka lehet (7. ábra).

²⁷ Az égig érő fa, az égbe vezető út tehát fa és folyó is egyszerre (ezért e fa neve a magyarságnál Tejút). Folyó szavunk maga is a *fa* és a *jó* "folyó" szavak összetételéből keletkezhetett egykor.

²⁸ Bronzkori magyar írásbeliség, 62. oldal.

Az avarok Baján kagánsága idején az Ennsig tolják ki orszáruk határait, s e nyugati területeken az avar lakosság maradéka túlélte az Avar Birodalom bukását. Nagy Károlynak és fiának (Pipinnek) a VIII. század végén és a IX. század elején ellenük vezetett hadjáratai után az avarhun maradékok a Duna és a Száva közötti területen felveszik a kereszténységet s adót fizetnek a frankoknak. Az új uralmi rend területeiket szétszabdálja, a horvátországi avar részleg az aquileai érsekséghez, a Dráva és Rába közötti rész a salzburgi, a Rába és a Duna közötti pedig a passauai egyházmegyéhez kerül. E két utóbbiról 871-ig vannak hiteles emlékeink: az ekkor készült *Conversio Bogoariorum* et *Carantanorum*-ban egykorú pannóniai avarokról, a salzburgi érsekség híveiről történik említés; az "avarok vagy hunok" pannóniai országaról intézkedik a 843-as verduni szerződés s néhány ide vonatkozó további IX. századi oklevél is. A horvátországi töredékről utoljára Biborbanszületett Konstantin beszél 950 körül. A XII. század végén szereplő Viterboi Gotfried szerint a magyarság Pannóniát az avaroktól foglalta el. A Nagy Károly engedelmével Szombathely és Petronell közt, saját kagánja vezetésével letelepedett avarság (akikről a kortárs Einhard a 811., 822. és 826. évnél is beszámol) megmaradt a Hunalant-nak is nevezett nyugatmagyarországi részekén. Említi az avarokat a Sanctgalleni Évkönyv is a 863. évnél. A IX. századi nyugati oklevelek e területet és az Enns felé eső avar szomszédságot rendszerint Avariának, Hunniának, avarok vagy hunok földjének nevezik.²⁹ A fenti adatok egyértelműen bizonyítják, hogy közvetlenül Árpád magyarjainak megjelenése előtt avarok (és hunok) éltek saját állami szervezetben e tájakon. Ezért kézenfekvő az a következtetés, hogy tőlük származik a sopronkőhidai sótartó felirata.



7. ábra. A sopronkőhidai sótartó (felül) és hieroglif felirat a (alul)

E felirat három jeltől áll, azonban kétszer is (mindkét, álarcot viselő ló testén) megjelenik s a szimmetrikus elhelyezésből következően a jelek irányultsága és a két szöveg olvasási sorrendje is kétféle. E három jel együttesen csak a székely rovásírásban fordul elő.³⁰ Olvasatuk a székely ábécének megfelelő betűzéssel "m" "us" "s" lenne, ami semmi értelmet nem ad. Amennyiben azonban e jelsort hieroglif feliratnak tekintjük (s azokkal a fogalomértékekkel helyettesítjük be, amelyek az előző kötetünkben a sopron-

²⁹ Sebestyén Gyula: Az avar-székely kapcsolat emlékei, Budapest, 1899., A M. Néprajzi Társaság kiadványa, 1-3., 9., 23-26. oldal.

³⁰ A középső "us" jelnek pontos analógiái vannak a legkorábbi sumer képlek és a hettita hieroglifák között (az előbbiben a napisten jelképeként, az utóbbiban "isten" fogalomjelként). Felbukkan az "us" szibériai sámánábrázolások fejdíszeként is.

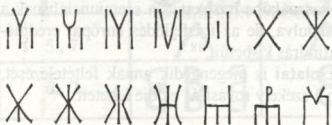
kőhidai jelek elemzése előtt kikövetkeztettünk), akkor a "magas ősi/isten sarok" értelmezés adódik. A sőtartó rajza valóban az északi sarkon elképzelt világfát ábrázolja a szokásos szimmetrikus szerkezetű kompozíció tengelyeként s ez az utóbbi hieroglif olvasatot alátámasztja.

A sőtartóról a régészeti kutatás csak azt tudja bizonyosan, hogy IX. századi, de nem köti etnikumhoz. A tárgy párhuzamai a dalmát tengerpart északi részén kerültek elő, ahol Bóborbanszületett Konstantin bizánci császár szerint még 950 táján is éltek avarok. A felirat a fenti történeti és írástörténeti összefüggések alapján a legnagyobb valószínűséggel avarhun eredetű és magyar nyelvű. A továbbiakban tehát nincs sok értelme a hunok és az avarok nyelvről folytatott polémiáknak, vagy e három nép egymástól való éles elkülönítésének, hanem visszatérhetünk ahhoz a krónikás hagyományhoz, amelyik e népeveket mintegy szinonimaként használta.

Az avar és a frank írás feltételezett kapcsolata is a hun (avarhun) írásbeliség létezésére enged következtetni. A Nap Fiai alapítvány írástörténeti sorozatának keretében tartott előadásában 1992-ben Püspöki Nagy Péter a székely írás belső sajátosságait (az Albert monogramot, a ligatúra-technikát és a betűk karakterét) összevetette az európai írásfejlődés hasonló jelenségeivel. Ezekre alapozva feltételezte a székely rovásírás használatát az avar-frank kapcsolatok időpontjában (800 táján).

*A Nimród tamga*³¹ *bolgár és magyar változatának hasonlósága* valamint a székely "ty" rovásjellel, a kínai fu "atya" fogalomjellel, egy Tolsztov által közölt őshorezmi jellel és egy kusán érem³² szimbólumával való genetikai kapcsolata a hun-székely jelhasználat gyökereiről árulkodik.

E tamga a származástudat jelképe s a bolgár és a magyar dinasztia - ahol használata kimutatható - egyaránt a hun Attilát tekintette ősenek. A jel tehát hun örökség lehet mindkét népnél. A magyar krónikákban fennmaradt - az Árpád ház felmenőit felsoroló - királylistákon megtalálható Nimród és Attila neve, a bolgár fejedelmi lista élén pedig Avitihol (Attila) és Imik szerepel.³³



8. ábra. Bolgár tamgák (nemzetségjelek)

³¹ A Nimród tamga azon írásjelek és szimbólumok összefoglaló elnevezése, amelyek az Orion csillagképet (a magyarság és több keleti nép ősatyját: Nimródot) ábrázolják. Bolgár változatait a 8. ábra mutatja be, magyar változata a hátsó borítón látható.

³² II. Varahan kusán király (IV. század) éremképét a Bronzkori magyar írásbeliség c. kötetünk 19. oldalán mutattuk be.

³³ A bolgár fejedelmi listáról lásd Róna Ta András: A magyarság korai története, Magyar Őstörténeti Könyvtár, Szeged, 1995., 265. oldalát! Prizkosznál Attila fia Ernah (Imeh). A 8. ábrán látható bolgár tamgaváltozatokat Ljudmilla Donceva - Petkova: Znaci vrhu arheologiceszki pametnyici ot srednovekovna Blgarija VII-X. vek. (1980.) ismerteti. Egyes bolgár szerzők csuvas ábrázolásokkal hasonlítják össze e tamgákat, azaz feltehető, hogy a bolgár törzsek még a keleti pusztákról hozták magukkal őket.

Az énlakai életfa hun párhuzamai. Az énlakai életfa egy székely rovásjelek-ből 1668-ban összeállított szimbólum (olvasata: egy usten), amelynek párhuzamai megtalálhatók a Yazilikajai hettita panteon reliefjein, az őshorezmi sziklarajzokon és a nagyszentmiklósi kincs 7. korszójának párdúcán az emberi formájú fej díszeként is (ez utóbbi olvasata: usten).

A Tolsztov által közölt, 3-4 ezer éves őshorezmi sziklarajzok jeleiből³⁴ mintegy tucatnyi azonosítható székely rovásjelekkel. Alkotói talán ama huna nép képviselői voltak, akikről a Kr. e. II. és I. évezred fordulójáról származó eposzaikban az ősiráni népek beszámolnak.

A nagyszentmiklósi kincset általában későavarnak vagy koramagyarnak tartják,³⁵ s a 7. korszón felbukkanó "usten" olvasatú szimbólum - a későavar eredetetés helytállósága esetén - szintén arra utal, hogy az avarhunok ismerték a székely rovásírást.

A karoling minuszculák és a székely rovásjelek formai hasonlóságára Pataki László figyelt fel.³⁶ A formai hasonlóságok döntő többsége a genetikus kapcsolatok eredménye,³⁷ ezért e hasonlóság az írásrendszerek közös eredetére vagy késői kapcsolatára utal.

Ez utóbbira a 700-as évek végén kerülhetett sor. A gyorsan írható, jól olvasható és kevés helyet elfoglaló latin kisbetűket (minuszculákat) 781-et követően megalkotó Alkuin ismerhette az avarok (avarhunok) által használt székely rovásírást, s meríthetett annak formakincséből. Midőn Nagy Károly frank uralkodó uralomra került, a kormányzás segítésére külföldről tudós férfiakat hívott az udvarába és segítségükkel iskolákat létesített. E tudósok közül egy angol szerzetes, Alkuin volt a legfelkészültebb, s az ő nevéhez fűződik a karoling minuszkula kialakítása is. Alkuin sokat utazott, jól ismerte az Európában használatos írásokat, s a szemiuinciálisnak a brit szigeteken kialakult változatából kiindulva, de az írásfejlődés európai eredményeit is figyelembe véve alakította ki a latin írás kisbetűit.³⁸

A szláv és a székely jelek kapcsolatai is megengedik annak feltételezését, hogy az avaroknak volt írásuk s ez éppen a székely rovásírás elődje lehetett.

³⁴ Lásd Bronzkori magyar írásbeliség c. kötetünk 102-104., 131. és 149. oldalát!

³⁵ Lásd erről László Gyula - Rácz István: A nagyszentmiklósi kincs, Corvina Kiadó, 1977., 41. oldalát! László Gyula megállapítja, hogy a rovásírásos kincset szoros szálak fűzik a kései avar idők és a honfoglaló magyarok fémművességéhez, a keltezés felső határát (a Stephanus rex pénzekén lévő rovásjel-párhuzamok alapján) az 1000 körüli időkre teszi. Az usten szimbólum a 27., 28., 31. képen s a 178. oldalon (a 12. és 13. szám felett) látható.

³⁶ Néhai Pataki László e felismeréséről csak részleteket sikerült megismernem, jelenleg Born Gergely dolgozik a szerző hagyatékának feldolgozásán és kiadásán.

³⁷ Lásd a Bronzkori magyar írásbeliség c. kötetünk Különböző lineáris írásrendszerek hasonló jelei c. fejezetét a 189. oldalon!

³⁸ Kéki Béla - Köpeczi Bócz István: Az írás története, Gondolat, Budapest, 1971., 116. oldal.

ábra	hun jel	székely jel	székely hangérték	fogalom-jelentés
1., 2., 5.			"g"	ég
1.			"sz"	szár/szál
2., 6.			"gy"	Egy
2., 7.			"us"	ős/is(ten)
3.			"t"	tengely
3., 5.			"b"	Bél, belső
4.			"j"	jó/(fo)lyó
5.			"ty"	atya
5.			"f"	Föld
5., 7.			"s"	sarok
6., 7.			"m"	magas

9. ábra. Az 1-7. ábrákon szereplő hun (és feltehetően hun) jelek, valamint székely megfelelőik³⁹

A glagolítának nevezett szláv írást 863-ban megalkotó Cirill a szláv írásbeliség elismertetéséért harcolván Velencében, a latin papsággal vitakozott. A papok azon ellenvetésére, hogy nincs jogosultsága a népnyelvi liturgiának, azzal érvel, hogy több olyan népet ismer, amelynek saját nyelven írt könyvei vannak. Ezt követően felsorolja azokat a népeket, amelyek különböző időben írásbeliséget alkottak és saját nyelvüket használják a szertartásokban. Az írásbeliséggel rendelkező, teljesen vagy

³⁹ A székely jelformák Németh Gyula: A magyar rovásírás, Magyar Tudományos Akadémia, 1934., A magyar nyelv-tudomány kézikönyve, II. kötet, 2. füzet, VI. és VII. melléklete nyomán.

részben megkeresztelt népek között az avarok és a turkok nevét is megtaláljuk. (A magyarokkal két ízben is találkozó Konstantin a magyarokat nevezi turkoknak).⁴⁰

A glagolita és a székely írás jelei közül 2-6 jelet rokonítanak egymással. A valóban létező jelmegfelelés a fenti forrásadattal összevetve újszerű megvilágításba helyezi a szláv és a székely írás egymáshoz való viszonyát. E jelek története is illusztrálja a megszokott helyzetet, hogy a kutatás akadémikus vonulata által hangoztatott állításoknak⁴¹ éppen az ellenkezője igaz. Azaz nem a glagolitából került néhány jel a székely írásba, hanem fordítva: Cirill-Konstantin vett át néhány jelet eleink írásából.

Melyik nép használta ezt az átadó (hun-székely) írást, az avarok, vagy a turkok? A kérdést eldöntheti, hogy a szláv írásban a székelyek jelei bukkannak fel s krónikáink szerint a székelyek hun (avarhun) eredetűek. Ezzel az érveléssel azonban a végleges válasz nem adható meg, mert ha ugyanezt az írást az avarok mellett a turkok is használták, akkor a szlávok apostola a turkoktól is átvehette a kérdéses jeleket. E 863 táján alkotott szláv írás mindenestre a székely írás elődjének a későavar időkben való létezését alátámasztja.

A későavar-koramagyar régészeti leletekből (Cirill-Konstantin híradásának megfelelően) két rokon jellegű, de nem azonos írásrendszer is ismert: a nagyszentmiklósi-szarvasi-halomi kör írása és a székely rovásírás elődje (a sopronkőhidai hieroglif írás). A két írás etnikumhoz kötése - az avar és a turk (magyar) írás megkülönböztetése - azonban nem mentes minden ellentmondástól, hiszen mindkét írásrendszer felbukkan avar és magyar környezetben egyaránt. Talán azért is, mert nem két, hanem egyetlen etnikumról s annak kétféle (hieroglif és betű) írásáról van szó.

A székely rovásírás eredeti elnevezése és származtatása a magyar történetíróknál gyakran kötődik a hunokhoz, vagy Hunniához. Benczédi Székely István 1559-ben megjelent krónikája szerint a székelyek "Hunniabeli módra székely bőtüvel élnek mind e napiglan." Verancsics Antal (meghalt 1573-ban), Telegdi János (1598-ban írt Rudimentájában), Otrókosi Fóris Ferenc (1693-ban) hun, Bél Mátyás (1718-ban) és Dezsericzky József Ince (1749-ben) pedig hun-szkita írásnak nevezi a székely rovásírást.

A HUN ÍRÁS JELLEGE

A fent felsorolt és sok bizonytalanságot tartalmazó adatsor könnyedén elvethető hipotézislánc lenne csupán a most bemutatott, hun tárgyakon felbukkanó székely rovásjelek nélkül. E mutatóványok segítségével a vitatható erejű híradások élettel telnek

⁴⁰ Lásd H. Tóth Imre: Cirill-Konstantin és Metód élete, működése c. munkáját (II. kiadás, Szeged, 1991., 50., 69. és 108. oldal) s a szerző által felhasznált forrásokat!

⁴¹ Németh Gyula a székely "e" és "o" jelet eredezteti a glagolitából (i. m. 30. o.); Róna Tas András szerint pedig a székely "írás négy betűje biztosan (a, e, o, f), két betűje (h, l) esetleg szláv közvetítéssel a gör. ábécére vezethető vissza". (A magyarság korai története, Magyar Östörténeti Könyvtár, Szeged, 1995., 271. oldal).

meg, s következtethetünk belőlük a hun írás jellegére is. A bemutatott hun írás jelei - formájukat tekintve - a székely írásjelekkel azonosak, alkalmazásuk rendszere azonban archaikusabb. Eme archaikus hun alkalmazás maradványai egyébként a székely írás többhangértékű jelei között - amelyekkel az akadémikus kutatás mit sem tudott kezdeni⁴² - máig fennmaradtak.

A székely rovásjelek hun előképei az itt közölt mutatványokon egytől egyig hieroglifikák vagy szimbólumok. Egy ilyen hieroglif ("szent véset") jellegű alkalmazás homlokegyenest ellenkezik azzal, amit az egyébként nem létező⁴³ írástudomány akadémikus vonulata hangoztat, vagy meg tud emésztetni. A hunok (avarhunok) által használt székely jelek azonban magukért beszélnek, méghozzá magyarul. Felbukkanásukat tulajdonképpen előre jeleztük a Bronzkori magyar írásbeliség c. kötetünkben, hipotéziseinkhez akkor csupán a további szemléltető anyag hiányzott.

A most bemutatott írásanyag igazolja korábbi feltételezésünket arról, hogy a szimbólumok, preírások és a valódi írások között nincs áthághatatlan szakadék. Az egyes jelek számára a határvonalak könnyen átléphetőek voltak, szimbólumból írásjel vált, miközben esetleg szimbólumként is tovább szolgált. A szimbólumok és az írásjelek között létezik egy közbülső kategória, s ez a preírás. Ez az írásmegelőző állapot szimbólumok csoportjának rendszeres használatával alakulhat ki, amikor a szimbólumok összetartozása szorosabbá válik, miközben a jelentésüket az őket használó közösség leszűkíti, egyre pontosabban fogalmazza meg. A preírás szimbólumai a valódi írásokhoz hasonló, de csak korlátozott célok megvalósítására alkalmas rendszereket alkotnak, mint a fejfák, vagy a vallások jelképegyüttese, a térképeken alkalmazott jelölések, az uralkodói méltóság jelvényei, a címerek, a modern közlekedési táblák, a nyomdai korrektúrajelek, a húsvéti tojások,⁴⁴ a szőnyegek és a fazekastermékek motívumrendszere stb. E sornak ma már bizvást az élére állíthatjuk a világmodellek jelkészletét is, mert a hun-székely írásrendszer immár bizonyíthatóan a világmodellek⁴⁵ összetevőiből fejlődött ki.

E világmodellek a teremtett világ részeit meg a Teremtőt jelképezik s belőlük megérthetők a hun-székely rovásjelek fogalomjelentései. Ezért az "f" (Föld) rovásjel szerkezete a világmodellek felülnézetével azonos; az "e/é" és "g" (ég) rovásjelek szer-

⁴² "Rejtelmes - legalább egyelőre - a nikolsburgi ábécé *us* jele is." - írja Németh Gyula 1934-ben (i. m. 23. oldalán).

⁴³ Az írás emlékek egyszerű leltározása (a nagy kérdések kikerülése és az összefüggések tisztázatlanul hagyása mellett) még nem tudomány.

⁴⁴ Korántsem véletlen, hanem fenti feltételezéseinket támasztja alá, hogy hímes tojásainkon is rendre székely rovásjeleket tartalmazó világmodellekre bukkanunk, s hogy a tojásfestést néptünk eredetileg *tojásírás*nak nevezte.

⁴⁵ Székely jeleket tartalmazó felülnézeti világmodell a neolitikus kínai tál, az ókínai teknős pikto-gram és az énlakai templom rovásírásos mennyezetkaszettája, szembőlnézeti világmodell a hun csatok szerkezete meg a sopronkőhidai sótartó rajza.

kezete pedig a világmodell szembőlnézete.⁴⁶ Más jelek a világmodellek különféle összetevőivel azonosak: hegyeket ábrázolnak, mint a székely "m" (magasba vezető út) és az "s" (sarok); növény rajzából alakultak, mint a "zs" (zsendül), meg az "sz" (szár/szál). A Tejút hasadékaiban születő napistent ábrázolja⁴⁷ az "us" (ös/isten); a világ isteni középpontjában fakadó négy szent folyó rajza s egyúttal a fiúisten nevét, jelzőjét őrzi a "b" (Bél, belső), vagy a "ty" (atya). A szent folyókra utal, egyúttal Istenünk egyik jelzője a székely "j" (jó "folyó") fogalomjelentése. A magyarok Istenének állandó jelzőjéből lett a "gy" (Egy) is. E jel alakja, a hunok által is alkalmazott kettős kereszt a Tejutat (világfát, világtengelyt) a két napforduló idején keresztező nappálya rajza, azaz a napisten egy éves életciklusának jelvénye. E szimbolikának köszönhetően jelenik meg a koreai korona világfáin is a "t" (tengely) jele. Azaz a fenti írásemlékek azt a folyamatot dokumentálják, ahogyan a vallásos jellegű szimbólumokból az írás kialakult.⁴⁸

A folyamatot szemléltető anyag az idők során minden bizonnyal gyarapodni fog. E téren további írásemlékek, vagy preírászerű jelalkalmazások felbukkanása várható a régészeti leletek közül, a múzeumi raktárak polcairól és a magyar (népi) jelhasználat területéről. Rendszerezésük és értelmezésük minden bizonnyal be fogja bizonyítani, hogy jelhasználatunk (s azon belül a székely rovásírás) a hun és avarhun jelkészletre alapult, abból fejlődött és maradt fenn.



Az Írástörténeti Kutató Intézet alapítványának az OTP Budapest, XII. Böszörményi utca 9-11. sz. alatti fiókjában vezetett 11712004-20140823 számú számlájára "könyvkiadás" jelszóval befizetett adományát teljes egészében e sorozat további köteteinek nyomdai sokszorosítására fordítjuk. Az ön segítségére is szükség van!

⁴⁶ A közölt hun csatokon az égbolt ívét középen a világoszlop támasztja alá. E világoszlopot Bél fiúistennel azonosították eleink, aki egyúttal a hunok és magyarok atya is - ezért került a világoszlop alá a "b" (Bél/belső) és a "ty" (atya) rovásjel hieroglif megfelelője.

⁴⁷ A keresztény mandorlához hasonlóan.

⁴⁸ E folyamat illusztrálására kevés nép képes, ezért a ma tanított őstörténetek jórészt értéktelenek.

Nyaraljon az Őrségben a veleméri Cserépmadár Szálláson!

- Vas megye, Velemér, Fő utca 7. -

A közelmúltban megnyitott szálláshely egy eredeti népi bútorokkal berendezett, évszázados, háromszobás parasztház, amely nevét a tetőgerincen üldögélő cserépmadarról kapta. Három és négy ágyas, külön fürdőszobával rendelkező szobáiba a gyermekes családokat, a gombaszedőket, a természet és a népi művészetek (nem dohányzó) szerelmeseit várjuk.

A szeres település Attila hun uralkodó egyik szövetségésének, Valamár gót királynak a nevét viseli és Árpád-kori, freskókkal díszített templomáról is híres. A szlovén határtól két kilométerre lévő szállás (ahonnan Európa legolcsóbb benzinjével jöhet vissza) az Olaszország felé utazók utolsó hazai pihenőhelyeként, az Ausztriában kalandozók támaszpontjaként is szolgálhat. Kristálytisza alpesi levegő, elbűvölő tájak és emberek, frissen fejt tehéntej, gombaözön, élő fazekas-hagyományok, a boszorkányhit nyomai, vénséges vén faházak, haranglábak, műemlék templomok és ezernyi apró csoda várja az utazókat. A kertben patak, szalonnasütő hely és bogrács (a gyerekek kisebb agyagtárgyakat égethetnek), éjjelenként igazi szarvasok eszik a hullott almát, a szomszédok csirkéit valódi kánya ritkítja ...

Az étkezés megoldható a saját konyha használatával, vagy a környező falvak kedvező árfekvésű éttermeiben (ahol tájjellegű ételek is kaphatók), esetleg külön megállapodással. Lovaglóiskola, termál- és tófürdő, falumúzeum 10-30 km-es körzetben található.

Velemér Budapesttől kb. 270 km-re van. Megközelíthető a 8-as útról Körmend-Csákánydóroszló-Őriszentpéter-Bajánsenye-Velemér, vagy Zalaegerszeg felől a Teskánd-Pórszombat-Csesztreg-Szentgyörgyvölgy-Velemér (gyönyörű erdők között kanyargó) útvonalakon.

Szobát foglalni az 1000 Ft/fő/nap szállásköltség befizetésével lehet (júniusban kedvezmény). Ha megcsömörlött a város zajától, és csendre, természetközeli életre vágyik, akkor hívja a 267-4498-as budapesti, vagy a 06(94)444-314-es veleméri telefonszámot!

